

28. 12. 1973/26. 1. 1974 AMASYA KULİSTEPE NEKROPOL
KAZISI ÖN RAPORU

HİKMET TAKAZ

Kulistepe Nekropolü şehrin kuzey-doğu kısmında Ankara-Samsun Asfaltının şehre girişinde ve şehir merkezine 2-2,5 Km. uzaklıktadır. Milli Mücadele yıllarında kurtarıcı Büyük Atatürk bu yoldan şehre girdiği için her yıl düzenlenen "12 HAZİRAN AMASYA FESTİVALİ"nin kutlanması sırasında burada temsili bir karşılama yapılır.

Kulistepe, Gulistepe veya Gülüstepe diye isimlendirilen arazi, 1968-1969 yıllarında Devlet Karayollarınca yol yapımı esnasında ikiye bölünmüştür. Bu çalışmalarda Nekropolün 50 cm. yakınına kadar inildiği hafriyat sırasında anlaşılmıştır. Asfaltın Kuzey yamacına raslayan kısım güneyinden daha yüksek olup, asfaltla seviye farkı 20 metre kadardır. Kuzeydeki bu yüksek tepeciğin bir kısmı kalker taşıdır. Burada bir Tümülüsün mevcudiyetine dair bir takım izler bulunmasına rağmen tepecik 1964 yılında Meteoroloji Genel Müdürlüğünce istimlak edilerek 1969'da üzerine Meteoroloji tesisleri kurulmuştur (Plân I).

Asfaltın güneyinde yol seviyesinden 6-7 metre yükseklikte yer alan geniş teras kısmı gelmektedir. Terasta Y.S.E. Müdürlüğüne ait atölye tesisleri ve garaj bulunmaktadır. Mahalle sakinleri ve Bayındırlık Müdürlüğü ilgililerinden öğrenildiğine göre mevcut terasın üzerine 15 yıl kadar önce 1-2 metre toprak aktarılarak bugünkü hale getirilmiş ve üzerine tesisler kurulmuştur. Nekropolün batı yamacı vaktiyle kalker taşı bir tepecik olup; yol çalışmaları sıra-

sında kaldırılmıştır. Doğu yamacı toprak ve tatlı meyillidir. Nekropolün kuzeyden güney-doğuya doğru alçalan bir dağın eteğinde kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Şimdiye kadar yapılan hafriyatta Nekropolün doğu ve batı sınırı arasındaki uzaklığın 18,5 metre olduğu saptanmıştır. Kuzey taraftaki Nekropolün kesin sınırı asfaltın içine kadar girdiğinden tesbit edilememekle beraber arazinin durumu değerlendirildiğinde, asfaltın içinde tesbit edilen mezarlar herhalde Nekropol'e ait son ölü odalarıdır. Güney sınırı ise Y.S.E. Müdürlüğüne ait tesislerin bulunduğu terasın altında olduğu ve mezarlar güneye doğru devam ettiği için şimdilik tesbit edilememiştir. Burada Y.S.E. tesislerinin bulunması nedeniyle şimdilik çalışmalar durdurulmuştur. Önümüzdeki aylarda tesislerin sökülerek terasın yol seviyesine kadar indirme çalışmaları sırasında hafriyata tekrar devam edilerek Nekropolün durumu kesin olarak açığa çıkarılacaktır.

Nekropolün Buluntu Öyküsü:

Y.S.E. Müdürlüğü Nekropolün güney terasında yer alan mevcut atölye ve tesislerinin yetersizliği nedeniyle, terasın kuzey-doğu kısmındaki sahayı istimlak ederek tesislerini geniş bir alana kurma faaliyetine girmiştir.

Bu çalışmalara paralel olarak şehir çıkışına göre, Amasya-Samsun-Ankara asfaltının sol tarafına dozerle su kanalı açımına başlanmıştır. Kanalin açımı sırasında dozerin bacağına 1 no.lu mezarın

kapağı takılarak mezarın mevcudiyeti ortaya çıkmıştır.

Mezar Odaları:

Yanları kesme blok taşlı mezarlar genellikle diğer tip mezar odalarından 20-25 cm. daha aşağıdadır. Bu mezarlarda kireç harcı kullanılmayıp, blok taşların arası tuğla tozunu andıran bir maddenin sulandırılması ile dondurulmuştur. Yalnız 8 no.lu mezarın yan blok taşlarının bağlanmasında demir atkı kullanılmıştır (Resim : 4). 4 no.lu mezar odasının uzun kenarlarında karşılıklı ikişer niş halinde raf yerleştirilmiştir. Bu mezar tipleri kireç harçlı mezarlardan daha eski olmalıdır.

Mezarlar arasında uzanan moloz taşlı ve kireç harçlı duvara şimdilik bir anlam verilememiştir. Zira duvar temeli mezarlarının hemen üst seviyesinden itibaren başlanmaktadır.

5 no.lu mezarın yanında duvar köşe yapmakta ve duvarın mezara bakan cephesinde birkaç plâket tuğla dizisine raslanmakta olup, burası beyaz kireç harç tabakalıdır. Buna bakılarak sonraki devirlerde Nekropolün üstünde bir evin inşa edildiği fikri akla gelmektedir. Veya Nekropolde bir grup aileye ait lokal kabristanın sınır duvarı olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. (Resim : 5).

Araştırma yapılan sahanın sağında, işlek asfaltın solunda yüksek terasın bulunması kazı alanının daha fazla genişletilmesine imkân bulunamamıştır. İleride yapılacak detaylı araştırma sonunda bu duvar ve genel Nekropol sorunu aydınlanabilecektir.

Şimdilik açılan 28 mezarla yetinilmiştir. Hafriyata 8 işçi ile 8 OCAK 1974'te başlanmış olup 26 OCAK 1974'e kadar devam edilmiştir.

Mezarların açımında Müzemiz Asistanı Neşide GENCER'in yardımları olmuş, plân ve şekillerin çizimi teknik kabiliyete sahip Memur Merih KAHRAMAN tarafından özel bir itina ile yapılmıştır.

Ölü Hediyeleri:

Açılan 28 mezarın çoğunda cam şişeye raslanmıştır. Şişelerin formları değişik o-

lup; içlerinden 16 adedi sağlam olarak ele geçmiş 10 adedi ise kırıktır. Üçünün içi su ile dolu diğerleri boştur. 16 adet üzerleri silik bronz sikke ile 2 adet üzeri silik bronz ayna ve 3 adet toprak şişe dikkati çekmektedir.

Bu eserlerin yanı sıra çeşitli formlarda 24 ayar altından yapılmış 4 adet yüzük, bir adet çift halkalı yüzük, bir adet iğne - kolye bir çift küpe, bir adet kapçık ve bir adet kolye tanesi zikredilebilir. Ayrıca çeşitli formlarda 4 adet kıymetli taşlı madeni yüzükler, ebonit kolye, 2 adet kemik ağırşak ve boncuklar kayda değer eserler arasındadır. (Resim : 6)

Ölü hediyeleri üslûp ve işleniş bakımından Elazığ-Ağın Nekropolünde bulunan eserlerle benzerlik göstermektedir¹.

1 no.lu mezarın bulunması üzerine mahallinde bulunan Y.S.E. Müdürü Adil YÜCE, müzemizi haberdar etmiştir. Müzemiz Asistanlarından Neşide GENCER'le beraber mahalline gidilmiş ve tek bir mezarın bulunması, sağında ve solunda başka mezarlara tesadüf edilmemesi ve mezar içinin kireç harcı ile kaplanarak üzerine boya ile boğumlu stilize solucana benzeyen şekillerin (gırlanların) resmedilmesi karşısında mezarın önce bir ermeni mezarı olabileceği kanısına varılmış isede, müteakip günlerde çıkan seri mezarlar, bu ön yargımızı doğrulamamıştır.

Nekropol:

Mezar buluntularından sikkelere göre yapılan değerlendirmede Nekropol, Roma Devrine ait olup; M.S.: 2-3 yy.la tarihlendirilebilmektedir. Vaziyet plânından anlaşılabilirliği gibi mezarlar Nekropolde gayri muntazam olarak dizilmişlerdir. Aralarında ortalama 25-30 cm. arasında değişebilen bir seviye farkı mevcuttur. Bazıları kesme blok taşlı bazıları kireç harçlı ve içi sıvalıdır. Tekli olabildiği gibi 2-6 ve 7'li gruplar halinde de olabilmektedir. (Resim : 1 Plân II) 13-14 no.lu mezarların içinde 2'şer ölü, 24 no.lu da 3 ölü diğerlerinde

¹ Keban 1968 Yaz Çalışmaları Levha 25 Ankara 1970 Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yayınları.

birer ölü bulunmaktadır. Mezarların bu şekilde gayri muntazam olarak dizilişleri Elazığ Ağın Nekropolündeki mezarlarla bağlantı kurmamızı gerektiriyor². Ölü iskeletlerinin su, çamur ve rutubetten çok çürümüş olması nedeniyle bir araya toplamak imkânı bulunamamıştır. Sağlam olan kemiklerde hava ile temas sonunda hemen dağılarak toz haline gelmektedir. Yalnız 24 no.lu mezarda ölülerin üst üste bulunduğu müşahade edilmiş olup; diğer mezarlardaki ölülerin gömülüş tarzı normaldir. Mezarların yönleri de değişiktir. Odalar doğu-batı veya kuzey-güney doğrultusundadır.

Mezarlardan, bir adedi tuğla plâketli, 6 adedi kesme blok taşlı 21 adedi de dış satırları kireç karışımı, moloz taşlı, kenarları tuğla plâketli ve içi badanalıdır. Bütün mezarların üstleri iki veya üç sıra kesme blok taşlıdır.

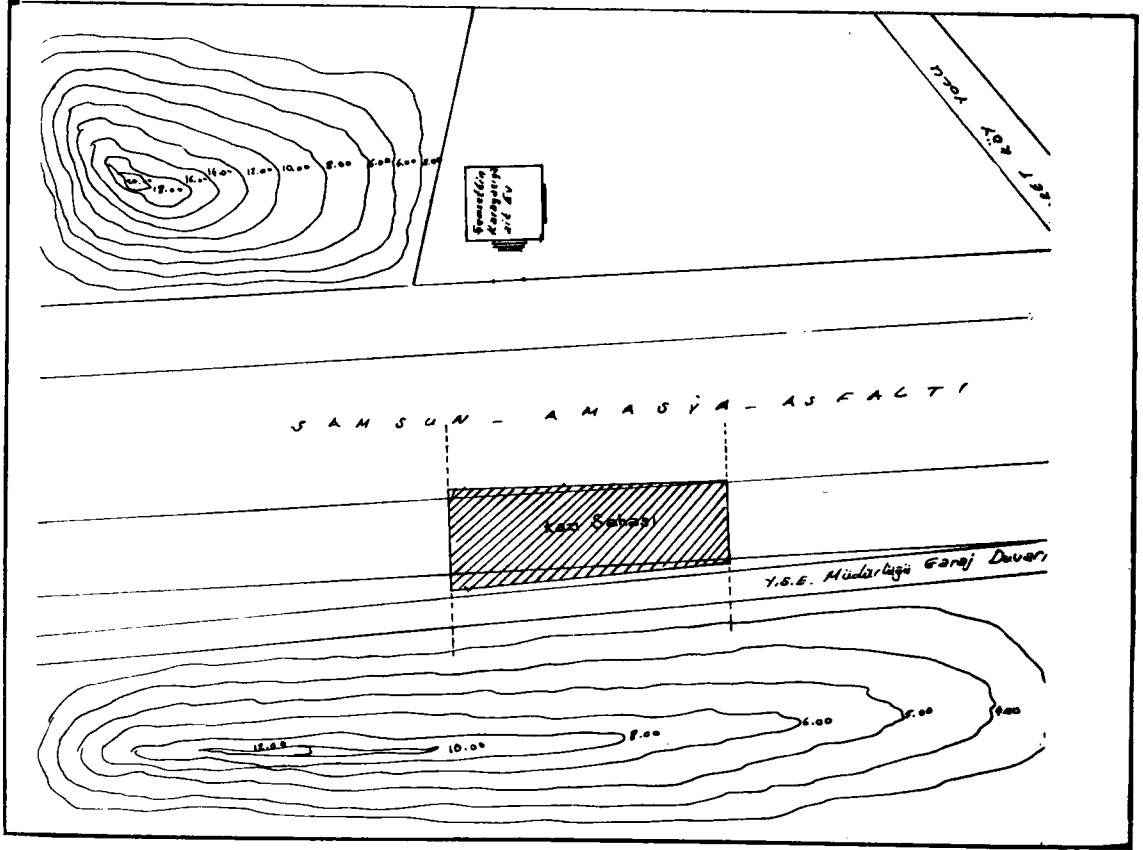
Kireç harçlı veya tuğlalı mezarlardan bazılarının içi tezyini olmasına karşılık, bazıları oldukça sade veya kırmızı aşı boyasına benzer, boyalıdır. Kireç harçlı mezarların dış yüzleri, kapak taşları sınırından sonra yanlar gayri muntazam olarak seçilmiş, kireç harçlı moloz taşlarla pekiştirilmiştir.

1 no.lu mezarın içi kireç harçlı olup, beyaz harç üzerine kırmızı renkle birbirine geçmeli, boğumlu kenarları birbirine simetri teşkil edecek şekilde gırlanlarla tezyin edilmiş, aralarına ve altlarına stilize çiçek dolgular yerleştirilmiştir. Aynı kompozisyonun tekrarını 13 ve 28 no.lu mezarlarda da görmek mümkündür. (Resim : 2, Plân : III). 2 no.lu mezar yine kireç harçlı olup, içinde, kuyrukları birbirine sürten sırt sırta dönmüş 2 tavus kuşunun başları arkaya dönük ve ağızlarında boğumlu bir gırlandı tutar vaziyette bir kompozisyon görülmektedir. Gırlanın altında 4 sıra Latince bir yazı bulunmaktadır. Aynı kompozisyon diğer kenarda da mevcuttur. Mezarın dar kenarlarında ise, yine bir dalda oturur vaziyette aşağıya bakan bir kuş resmedilmiş olup; üstünde iki boğumlu gırland, altta bir gırland ve otlar yer almaktadır. (Resim : 2-3, Plân : IV). Bu mezar tezyinatına benzeyen bir mezar örneği İznik'teki yer altı Erken Bizans Mezarlığında da bulunmuştur³. Simetri anlayışı ile düzenlenen bu tip mezar tezyinatlarının Roma İmparatorluğunun sonlarında da yapılageldiği düşünülebilir. 15 ve 16-17 no.lu mezarların içine yalnız kırmızı aşı boyasına benzeyen bir boya sürülmüştür

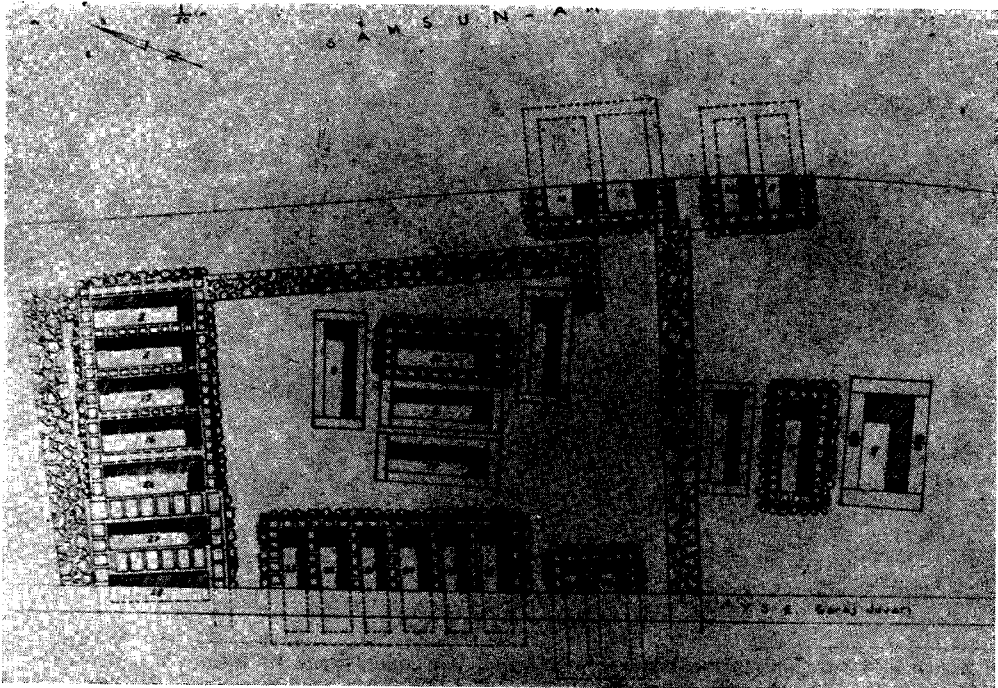
² Keban 1968 Yaz Çalışmaları Ankara 1970. s. 39 Ortadoğu Teknik Üniversite Yayınları.

³ İznik Nicaea 1973 resim 11.

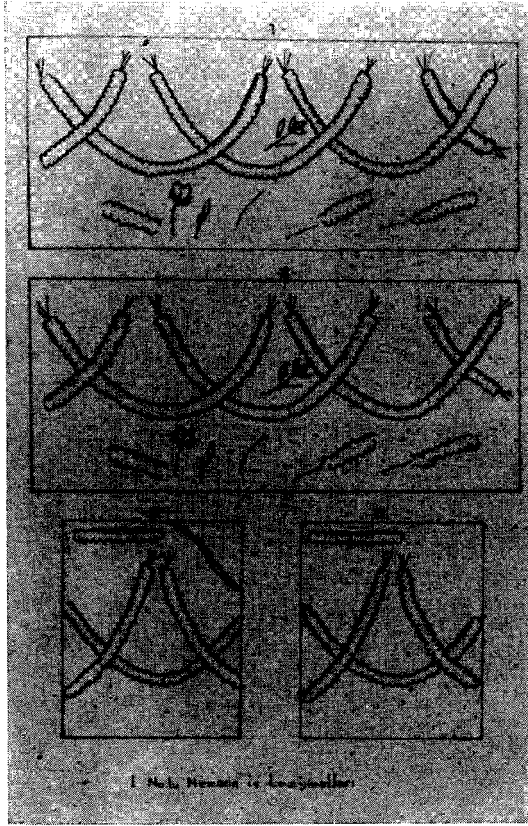
AMASYA KULİSTEPE NEKROPOLÜNÜN ARAZİ DURUMU

Plân : 1

Plân : 2

Plân : 3

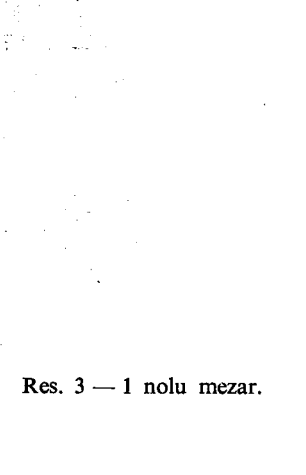
Plân : 4

Res. 1 — 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 nolu mezarlar.

Res. 2 — 1 ve 2 nolu mezarlar.

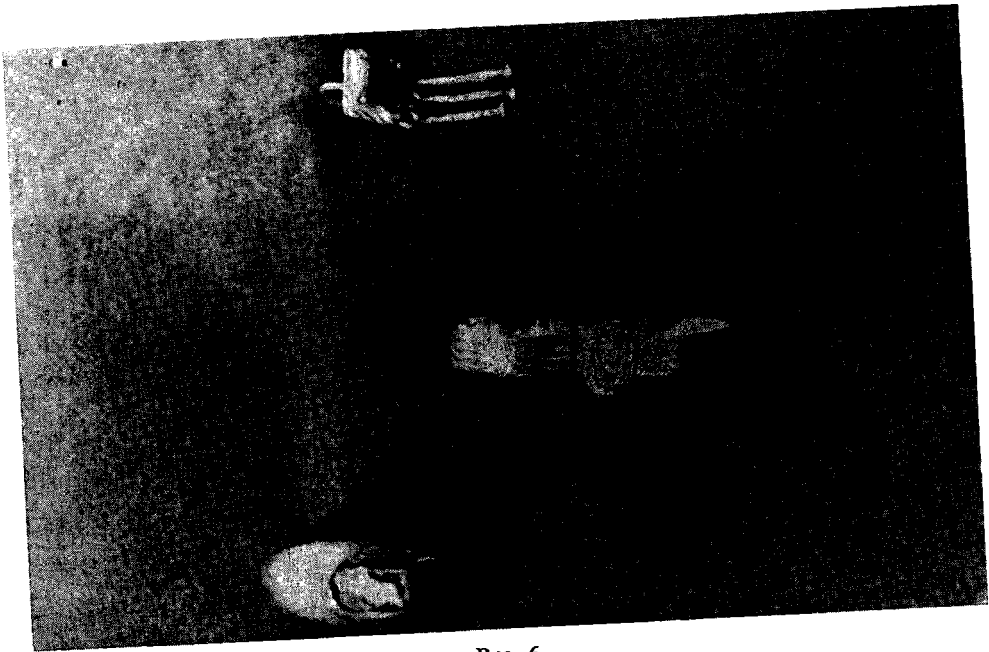
Res. 3 — 1 nolu mezar.

Res. 4 — 8 nolu mezar.

Res. 5 — Duvar ve 12 nolu mezar.

Res. 6